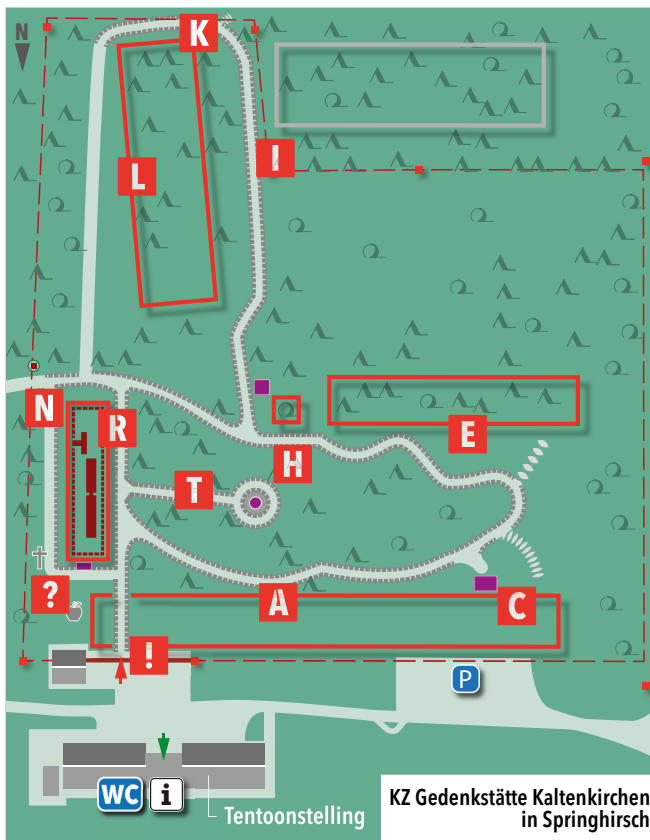

Verkennen van de voormalige kampplaats

Voor oriëntatie

KZ Gedenkstätte Kaltenkirchen
in Springhirsch

- Herinneringsbeelden
- - - Verloop van de voormalige omheining van het kamp

!
A
C
E
H
I
K
L
N
R
T
?

Buitenkamp Kaltenkirchen

Op dit terrein bouwde de SS (Schutzstaffel, Nederlands: beschermingsafdeling) in de zomer van 1944 een buitenkamp van het concentratiekamp Neuengamme. De gevangenen werden uitgebuit als dwangarbeider voor het nabijgelegen militaire vliegveld. Ongeveer 500 mannen werden hier tegelijkertijd gevangen gehouden, soms waren het zelfs tijdelijk 1.000.

Gevangenen uit verschillende Europese landen leden onder slavenarbeid en gevangenschap in het kamp: honger, kou, ziekten en geweld. Van 190 van hen staat vast dat zij stierven in het buitenkamp Kaltenkirchen.

Kort voor het einde van de oorlog liet de SS het buitenkamp ontruimen. De gevangenen werden gedeporteerd naar het buitenkamp Wöbbelin bij Ludwigslust. Velen stierven daar kort voor de bevrijding.

Na 1945 werd het bestaan van dit kamp lang verzwegen. Nu vertelt de gedenkplaats het lijden van de gevangenen. De gedenkplaats toont het resultaat van het onderzoek naar en de omgang met de geschiedenis van deze plek.

Brug van de herinnering

Alles wat we weten over de geschiedenis van deze plek hebben we in grote mate te danken aan voormalige gevangenen. In die zin biedt de 'Brücke der Erinnerung' (brug van de herinnering) nu toegang tot alle gebeurtenissen in het verleden. We nodigen u uit om deze brug over te steken.

Overleven

Als de gevangenen in dit kamp arriveren, bezitten ze alleen nog hun leven. Ze zijn beroofd van al hun persoonlijke bezittingen. Zelfs hun naam heeft de SS hun ontnomen, want als gevangenen van het concentratiekamp dragen ze nummers.

Een mensenleven is hier niet veel waard. Vaak is het puur toeval wie blijft leven.

"Als door een wonder heb ik overleefd."

(Sergej Kiritschenko, toen 20 jaar oud)

Barak aan de noordzijde

Houten barak voor gevangenen. Circa 75 meter lang en 8 meter breed. Voor de inrichting van het buitenkamp werd de barak gebruikt door Duitse soldaten. Hier bevindt zich ook de kampkeuken en een kleine timmerfabriek.

Honger

Het dagelijkse leven van de gevangenen wordt vooral bepaald door honger. Zelfs van het slechte brood en de dunne soep is er altijd te weinig. In combinatie met het zware lichamelijke werk is honger lijden dodelijk; veel mannen sterven door uitputting, anderen worden levensbedreigend ziek.

"Opstaan om 5.00 uur, ontbijt = een kwart liter warm water en een dun sneetje kampbrood. Om 6.00 uur vertrek naar het werk. Tussen de middag: een maaltijd op de werkplek = een halve liter warm water en een sneetje brood. Terug van het werk om 19.00 uur. Avondmaaltijd: een liter soep."

(Pierre Humbert, toen 34 jaar oud)

Beelden van herdenken

Sinds 2002 zet de beeldencyclus van beeldhouwer Ingo Warnke aan tot herdenken op het voormalige kampterrein. Zijn kunstwerken nodigen uit om stil te staan bij het lijden van de gevangenen. De inscripties op de kleine zuilen zijn gebaseerd op de aanduidingen die in 1944/45 werden gebruikt.

De 'Küchenstein' (keukensteen) niet ver bij de voormalige kampkeuken vandaan, herinnert aan een lege tafel en de niet aflatende honger. De steen vormt tegelijkertijd de opmaat tot een vierdelige beeldencyclus op het terrein. De cyclus heeft tevens de martelingen, de dood en de nagedachtenis van de slachtoffers als thema.

Middelste barak

Houten barak voor gevangenen. Circa 40 meter lang en 7,5 meter breed. Voor de inrichting van het buitenkamp werd de barak gebruikt door Duitse soldaten. Hier bevindt zich ook de ruimte van de 'Lagerältester' (kampoudste) en de zogeheten 'Krankenstation' (ziekenboeg).

Kamphiërarchie

De SS dwingt de gevangenen tot organisatorische medewerking: als kampschrijver, kamparts, 'Blockältester' (blokoudste) of 'Lagerältester' (kampoudste). De mannen moeten de bevelen van de commandant uitvoeren. In ruil daarvoor ontsnappen ze als 'Funktionshäftlinge' (gevangenen met een bijzondere functie) aan het uitputtende dagelijkse werk op het vliegveld.

Ziekte

Het kamp maakt ziek door het voortdurende voedselgebrek, de immense werklast en de ondraaglijke kou, waartegen niet voldoende bescherming is. Al snel heersen er ziekten die diarree veroorzaken, zoals dysenterie, waardoor de mannen volledig uitgeput raken. Vaak krijgen zelfs degenen in de ziekenboeg geen medische hulp.

"In Kaltenkirchen waren we allemaal ziek, dat betekent dat we allemaal dysenterie hadden. We waren allemaal ziek, men stierf als een klein vuur."

(Roger Rémond, toen 19 jaar oud)

Strafbunker

De zogenaamde strafbunker. Vermoedelijk 4 meter × 4 meter groot. In 1944 gebouwd tijdens de inrichting van het buitenkamp.

Martelingen

Geweld is aan de orde van de dag. Aanvullende mishandelingen als eenzame opsluiting en het ontzeggen van voeding vonden in de strafbunker plaats. Vaak is de aanleiding triviaal en willekeurig.

"De slechte behandeling, ze traptten tegen ons lichaam, overal ..."

(Roger Rémond, toen 19 jaar oud)

Appelplaats

In de periode van het kamp staan er geen bomen op dit terrein. Het perceel tussen de barakken is in die tijd een open plek dat als appelplaats dient. Hier moeten de gevangenen zich 's ochtends en 's avonds opstellen voor het 'Zählappell' (telappel). De SS en de overige bewakers laten de gevangenen vaak opzettelijk extra lang in de wind, regen, kou en sneeuw staan – voor de gevangenen is dat dagelijks een extra marteling.

Schuilloopgraaf

De gevangenen moeten vanaf half oktober 1944 een schuilloopgraaf graven. Die moet tijdens luchtaanvallen bescherming bieden tegen rondvliegende granaatscherven.

Barak voor de bewakers

Houten barak die als onderkomen voor de bewakers dient. 43 meter lang en 13 meter breed. Oorspronkelijk ook voor het leger gebouwd.

"De bewakers, op een enkele na, mishandelden de gevangenen zonder reden en sloegen ze met hun geweer-kolven."

Bewaking

(Victor Chevreuil, toen 56 jaar oud)

Aan de andere kant van de omheining, buiten het gevangenenkamp, staat het onderkomen van de bewakers. Daaronder vallen tot wel 80 soldaten van de luchtmacht en enkele SS'ers. Ze bewaken ook de colonnes gevangenen op weg naar de plekken waar ze tewerkgesteld zijn.

Toegangspoort van het kamp

Voormalige toegangspoort van het kamp. Oorspronkelijk aan het einde van de omheining, direct tegenover de barakken van de bewakers.

Dwangarbeid

Dagelijks passeren de gevangenen de poort van het kamp: anderhalf uur duurt de mars naar het militaire vliegveld. Daar moeten ze

"Dat was heel zwaar werk, het was heel koud, heel erg koud ... Elke dag stierven enkele van onze vrienden, ze stierven, ze stierven door uitputting, door kou, het was afschuwelijk."

(Henri Stroweis, toen 27 jaar oud)

de start- en landingsbaan verlengen. 's Avonds sjokken de mannen uitgeput terug naar het kamp. Ook de doden moeten mee teruggenomen worden naar het kamp.

De naburige omgeving

De bevolking van Kaltenkirchen is op de hoogte van de situatie van de gevangenen. Doordat ze het met eigen ogen zien en door wat er wordt verteld, weten ze dat de mannen op het vliegveld en op andere plekken tot zware arbeid worden gedwongen.

De inwoners kunnen horen en zien hoe de colonnes 's ochtends vertrekken en 's avonds in het kamp terugkeren.

"De burgerbevolking met wie ieder van ons in aanraking kwam, beschouwde ons als criminelen die dood gewenst werden."

(Lucien Robinet, toen 41 jaar oud)

A red square logo with a white capital letter 'K' inside.

Barak aan de oostzijde

Houten barak voor gevangenen. Circa 42 meter lang en 12 meter breed. Voor de inrichting van het buitenkamp werd de barak gebruikt door Duitse soldaten.

Kou

De winter van 1944/45 is koud. De hele dag moeten de mannen buiten werken, zonder warme kleding en stevige schoenen. 's Avonds kunnen de mannen zich nauwelijks opwarmen in de barakken.

"We hadden alleen maar eenvoudige gestreepte pakken zonder ondergoed. Daardoor heeft iedereen geleden, omdat het koud was. En ik ook. De hele tijd rilde ik van de kou."

(Mieczysław Swierczewski, toen 15 jaar oud)

Omheining van het kamp

De omheining van het kamp bestond oorspronkelijk uit betonnen palen en prikkeldraad. Resten van een paal zijn bewaard gebleven in de grond.

Vluchten

Vluchten is bijna zinloos. Enkele vertwijfelde gevangenen doen ondanks alles een poging. De meesten worden als snel weer gepakt en geëxecuteerd. Slechts een enkeling lukt het om uit het kamp te ontsnappen.

"Toen besloot ik: ik zal gaan, ... en ik ben gevlucht. Ongeveer vier dagen was ik onderweg, 's ochtends dus. Ik loop door de bossen, ik kan immers niet over straat lopen ... En dus na vier dagen, 's ochtends, ik loop, kijk, bedenk hoe ik de straat kan oversteken, kijk verder: Kaltenkirchen, het concentratiekamp. Ik ben dus in een kringetje gelopen ..."

(Witalij Semjonow, toen 18 jaar oud)

N

Was- en latrinegebouw

Houten gebouw met weinig wasgelegenheid en toiletten. Circa 22 meter lang en 6,5 meter breed. In de zomer van 1944 gebouwd tijdens de inrichting van het buitenkamp. Het gemetselde fundament van een ondergronds riool blijft bewaard onder een nieuwe beschermende laag.

Dood

Bijna dagelijks sterven er gevangenen. De lijken worden eerst naar dit gebouw gebracht en vervolgens op verschillende plekken in de buurt begraven. Tot op de dag van vandaag zijn niet alle slachtoffers met naam en toenaam bekend.

“Er werd een toilet gesloten, en in de andere legden we de doden ... Zo nu en dan, ik weet niet hoe vaak per week, of als er te veel waren, brachten we ze ergens heen, en dan werden ze begraven.”

(Henri Stroweis, toen 27 jaar oud)

Op deze plek herdenken nabestaanden en nazaten nu de slachtoffers. Die hebben het buitenkamp niet overleefd, maar door ze te gedenken, blijft tenminste de geschiedenis van de hier gepleegde misdaden levend.

'Schwer wie Erinnerungen ...' (Zwaar als herinneringen)

De 'Drehstein' (draaisteen) van beeldhouwer Ingo Warnke in het centrum van deze gedenkplaats moet actief in beweging worden gezet om de laatste strofe van het gedicht 'Die Asche von Birkenau' (De as van Birkenau) van Stephan Hermlin te lezen:

*"Degenen die in de hoop geloven,
Zien de berken groen.
Als de schaduwen van de duiven
Over de as vliegen:
Lied van de dood, verstomd,
Dat plots op het leven lijkt:
Zwaar als herinneringen
En even makkelijk als vergeten."*

Beeld van herdenken

De 'Sargstein' (doodskiststeen) van kunstenaar Ingo Warnke herinnert aan de doden. Enkele nummers die erin staan gegraveerd, horen bij gevangenen die in Kaltenkirchen zijn omgekomen. In het tentoonstellingsgebouw kunt u de namen van de gevangenen achterhalen.

Een kruis. En een appelboom.

Hebt u het kruis gezien? En de appelboom? Kerkelijke jeugdgroeperingen hebben in 2002 achter het voormalige was- en latrinegebouw een kruis opgesteld en in 2006 een appelboom geplant achter de voormalige barak aan de noordzijde. Het kruis moet aan het lijden van de gevangenen herinneren, de boom dient als een symbool van hoop.

De gedenkplaats laat het kruis staan ondanks dat het aanvankelijk ter discussie stond. Dit neemt niet weg dat het christelijke symbool nog steeds bij sommigen irritatie oproept.

Voor de gevangenen in het kamp Kaltenkirchen was een appel een onbereikbare schat, een appelboom op het kampterrein was gewoonweg ondenkbaar. Wat betekent voor u de boom? Past hij op deze plek?

Ontdek in de tentoonstelling in het bezoekerscentrum hoe er na de oorlog met de geschiedenis van deze plek werd omgegaan.